

lat viszonya egy szűkebb körben: a gyermektanulmányozásban. III. A gyakorlat szerepe NAGY LÁSZLÓ elméleti koncepciójában.

A módszeresen felépített, jól szerkesztett munka úgyszólván teljes tájékoztatást ad NAGY LÁSZLÓ életművéről, magába olvasztva a vonatkozó irodalomban tükröződő korábbi eredményeket és egy sor értékes ponton új, személyes kutatómunkával feltárt adatokat, összefüggéseket. Különös értéke a munkának a fontosabb dokumentumok részletes és konkrét bemutatása, elemzése, NAGY LÁSZLÓ munkáinak tartalmi rekapitulációja, s nem utolsósorban a biográfiai és a szisztematikai szempont ügyes egyeztetése. Dicséretet érdemel világos nyelvezete, gördülékeny stílusa.

Úgy gondoljuk, hogy az Eötvös Loránd Tudományegyetem neveléstudományi tanszékének kiadványsorozatában megjelent kis-monográfia hasznos segítséget fog nyújtani pedagógusképző intézményeinknek, amiképpen élvezetes olvasmány minden érdeklődő olvasónak. A munka témájánál fogva s a szerző máris regisztrálható készülségére is tekintettel további folytatást érdemel.

FALUDI SZILÁRD

KING, EDMUND: COMPARATIVE STUDIES AND EDUCATIONAL DECISION

Összehasonlító tanulmányok és oktatásügyi döntések

Indianapolis, New York, 1968. Bobbs-Merill Co. 182 oldal

„Vancouvertól Tokióig arra kért az érdeklődők sokasága — írja könyve előszavában *Edmund King* —, tájékoztassam őket napjaink összehasonlító pedagógiai metodológiájáról, és meggyőztek egy fogalmat értelmező összefoglalás szükségességéről. De minék is írjak — vitatkozik önmagával —, hiszen kollegáim számtalanszor közzétették már hasznos és elismert megállapításait, miért is írjak én még egy könyvet, és gyarapítsam ezzel is az összehasonlító pedagógiai művek számát abban a hatalmas hullámverésben, mely jelenleg az összehasonlítás gondolatát oly bőségesen veti fel, nemcsak a neveléstudományban, hanem a többi tudományokban is. Leendő nevelők is hozzám fordultak kérdéseikkel. Nem látják tisztán, hogy viszonylik az összehasonlító pedagógia más tudományokhoz és hogyan a gyakorlati döntésekhez.

Ezek a kérések és kérdések készítettek elgondolásaim összefoglalására. Megelégedettséget, sőt annál valamivel többet éreznék, ha gondolataim, mások magamévá tett nézetei, előbbre vinnék az összehasonlító pedagógia körüli vitát.”

A fentiekkel „beszéli rá magát” és kelti fel érdeklődésünket EDMUND KING, aki műve megjelenése esztendejében (1968) a King's College, University of London összehasonlító pedagógiai professzora és számos ismert könyv (*The Curriculum and the Disciplines of Knowledge: A theory of curriculum practice, 1966; World Perspectives in Education, 1962; Society, Schools and Progress in the U.S.A. 1965*) írója.

A közoktatás- és a nevelésügy egyike a társadalom azon megnyilvánulásainak, mely az összehasonlítás legnagyobb lehetőségeit kínálja és kívánja. Lehetetlen ezt nem kihasználni, lehetetlen ezeket elutasítani, mint ahogy lehetetlen a közoktatást a társadalom minden megnyilvánulásától, a gazdasági élet és a technológia rendkívüli fejlődésétől elkülönítve szemlélni. Nem kétséges, hogy az oktatáspolitikai döntéseket ma már minden esetben hitelt érdemlő, konkrét és igazolható eredményeket tekintetbe vevő vizsgálatokkal kell megalapozni.

EDMUND KING a közoktatás és a neveléstudomány körén belül és annak határos területein végzett összehasonlító tevékenységet ismertette rámutat az összehasonlító pedagógia összefüggéseire, sajátos jellegére, hasznára, más tudományokra utaltságára. Elsősorban kezdő kutatóknak és egyetemi hallgatóknak nyújt tájékoztatást, miközben meggyőz afelől, hogy mindezek ismerete a gyakorló pedagógus szempontjából is elengedhetetlen.

A szerző két kérdéskomplexum megvilágítására és ezek összefüggéseinek bemutatására vállalkozik. Könyve első részében vizsgálat tárgyává teszi a társadalomnak mint szerves egységnek mai jellegét, érintkezési felületeit és a társadalomnak az összehasonlítás módszerével történő megismerését. A könyv tulajdonképpeni tárgya az, amit általában *összehasonlító pedagógiának, összehasonlító módszernek* mondanak.

Az első két fejezetben (*Létezik-e már tudományos és előremutató oktatásügy? Objektív-e mai neveléstudományunk?*) azt fejtegeti, hogy az összehasonlítás módszere miért jellegzetes vizsgálati

eljárása napjaink társadalomtudományának és miért terjedt el egyéb tudományágakban is olyan nagy mértékben. Minden e kérdéskörbe tartozó probléma tisztázása égetően fontos, mert sem az összehasonlító pedagógiát, sem az egyéb összehasonlító tanulmányokat nem lehet többé úgy tekinteni, mint amelyek az egyetemi tanulmányok lényegtelen tartozékai csupán. El kell fogadnunk azt, hogy az összehasonlító tanulmányok elszakíthatatlan előzményeivé, szerves részeivé váltak a jelenben végbemenő állami, politikai, szociológiai döntéseknek, ezért az egyetemi tanulmányok közé is be kell illeszteni őket.

A neveléstudomány és az összehasonlítás objektivitását elemezve felfedi a világnézeti dogmatizmus (Dogmatic Fallacy) csalásait, melyek igen gyakran tévutakra vezetik a kezdő kutatókat, akik korán felismerve értékrendszerük részleges, vagy teljes inflációját, ez elől menekülve — a tankönyvek segítségével — rohannak a világot átfogó „egyetemes vaskalaposság” felé. A mai diákság már tudja, hogy nem olümposzi magasságokban vonulnak az élet során a magatehetetlen világmindenség fölött, hanem tényekre épülő szigorú következtetések alapozzák meg a pedagógiai kutatásokat, az oktatáspolitikai döntéseket, a közoktatási terveket. Feltétlenül fel kell azonban a tényanyagban ismerni azokat a célokat és törekvéseket, melyek „színezik” az adatokat, meg kell közelíteni ezeket jellegzetességeik odaláról is, hogy helyesen értelmezzük őket. A belátásnak ezen a pontján kezdődik az összehasonlításra törekvés, amikor ugyanis azt kutatjuk, hogy valamely cél- és értékrendszer dinamikája milyen adatokhoz és eredményekhez, mely rendszerek konstruálásához vezet, illetőleg azt, hogy mi „színezi” a horizontális és vertikális metszeteket.

A harmadik fejezet „Az összehasonlító pedagógia, mint az elemzés és informálás módszere” a következő kérdésekre kíván felelni: mire irányul, mi a tárgya, segítségével mire lehet következtetni. Bemutatja a számottevő kiadványokat és azokat a legjelentősebb intézményeket, melyek ezekkel a kérdésekkel ilyen szempontból foglalkoznak. (Unesco; University of London, Institute of Education; University of Sussex, Institute of Developmental Studies; University of Chicago, Comparative Education Center stb.)

A metodológia kérdéseiből kiindulva halad az összehasonlító pedagógia mint a nyilvánosság tájékoztatásának fő eszköze a kérdés megvilágítása felé a „Kötelezettség és stratégia az összehasonlító pedagógiában” c. fejezetben.

„Az információra épülő döntések és elhatározások struktúrája” fejezetben kifejti és több diagrammal szemlélteti a közoktatási, nevelésügyi döntéseket befolyásoló tényezőket, azok bővülését és mindazon fázisait, kutatási szintjeit, melyek egymásra épülve vezetnek a döntés mozzanatáig. Az információra épülő elhatározások csak úgy reálisak, ha tekintetbe veszik az illetékes intézetek, testületek, kutatócsoportok országos, vagy nemzetközi méreteket átfogó, összefoglaló jelentéseit és ezeket támpontul használják tudományos hipotézisek felállításához.

Korunk összehasonlító pedagógiájának az volna egyik legfontosabb feladata, hogy elősegítse, alátámassza a jelen és a jövő oktatásügye tervezését. Ezt azonban nem tudják csak azok a hivatalos irányító szervek megvalósítani, amelyek az élvonalban elsődlegesen elkötelezték megukat, hanem bele kell illeszkedniök és meg kell találniuk feladataikat a gyakorlati pályán dolgozó pedagógusoknak is a nemzetközi felméréseken, számításokon alapuló értékelő, tervező munkába.

EDMUND KING szerint, ha mind szélesebb körben és szakszerűen megalapozva elterjed az összehasonlítás igénye, ha mind többen megismerik és helyesen alkalmazzák e tudományterület cél- és eszközrendszerét és elfogadják a nemzetközi játékszabályokat is, remélhető, hogy egyre többen „aktivizálódnak nemcsak a tudomány eredményes művelése, hanem a nemzetközi harmónia megteremtése érdekében is.

Mindezek megvalósításához ad bevezetést és tágabb értelemben vett tanulmányi programot az egész kiadvány, különösképpen annak záró fejezete.

UJCSNÉ ORBÁN MAGDA

BALÁZS GYÖRGYNÉ: KÖRKÉP KIALAKÍTÁSA A TÖRTÉNELEMOKTATÁSBAN

Budapest, 1970. Akadémiai Kiadó. 302 oldal

BALÁZS GYÖRGYNÉ munkája Bevezetésre és I–IV. fejezetre tagolódik. A *Bevezetés* szerint a szerző „tisztá fogalmak erejével az emberek közötti (s így a tanárok és tanulók közötti) megértést, a közös nyelven való beszélést” akarja elősegíteni, minthogy ennek jelentősége napjainkban hihetetlenül megnőtt. „Közismert tapasztalat — írja —, hogy nehéz egy erkölcsi értékrendszerben élni s más értékrendszerű eszmét befogadni. Ugyanígy nehéz egyfajta élettapasztalat